



קונטרס
בנין יעקב

פרשת בראשית

אמרים יקרים מפנינים נפלאים
לעורך הלבבות בימים המאירים
להבהיק עיניים ביהלום וספרים

שנת תשפ"א

© כל הזכויות שמורות

להערות אפשר לפנות לטל-פקס : 02-999-8201

או למייל : GMAIL.COM@3122131

ניתן להשיג הקונטרס

בירושלים : 053-31-53-661 050-41-75-336

בבית שמש : 052-76-30-720

פרשת בראשית

בראשית - יסוד האמונה

על ידי ההתבוננות במעשי בראשית יוכל להשיג האמונה הטהורה

בראשית ברא אלוקים - בריאת העולם היא יסוד האמונה, ובהתבוננות במעשה בראשית ובמקראות של בריאת שמים וארץ וכל אשר בהם, יוכל האדם להשיג השגות ויסודות איתנים באמונה טהורה כמו שאמר והיה העולם.

וכידוע על גדולי ישראל שהרכבו לעסוק ולדרוש בפרשיות אלו, וממנו דלו והשקו האמונה בחי עולמים, שהוא בורא ומנהיג לכל הברואים והוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, וכן מסופר על מרן החפץ חיים זי"ע שהיה עוסק הרבה בענינים אלו, כי האמונה בבריאת העולם היא יסוד האמונה ויסוד כלל ישראל.

וכבר המליצו המגידים על הפסוק "בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ, והארץ היתה תהו ובהו", שאם ידע האדם ויאמין באמת ש'בראשית ברא אלוקים' והכל מאתו ית"ש, אזי לא יתפעל כלל מהבלי העולם הזה ותענוגיו, כי יבין שהכל הבל הבלים 'והארץ היתה תהו ובהו'.

האמונה - יסוד כלל ישראל וזכות קיומה בארץ הקודש

וברש"י כתב דהיינו מעמא דהתחיל התורה מבראשית, משום "כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים" (תהילים קיא ו), שאם יאמרו אומות העולם לישראל לסטים אתם, שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם כל הארץ של הקדוש ברוך הוא היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו נמלה מהם ונתנה לנו.

ועל כן התחילה התורה תחילה במעשה בראשית, כי זו היא היסוד של כלל ישראל, להאמין בבריאת שמים וארץ, ולידע בבירור שיש מנהיג לבירה והוא לבדו בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו.

ואכן רק מי שמאמין בה' ובתורתו יש לו חלק בארץ ישראל, מה שאין כן הכופרים ח"ו בה' ובתורתו, ואינם מאמינים בבריאת שמים והארץ, הרי אין להם זכות קיום בארץ הקדושה, כי מי נתן להם רשות לכבוש את הארץ מידי הגויים שישבו בה תחילה[א].

(א) ומסופר שפעם בא אחד מהכופרים אל הגאון הרב שך זצ"ל וטענה בפיו על אנשי הנטורי קרתא שבירושלים, שאיזה זכות יש להם לשבת בארץ ישראל, והרי שונאים הם את הארץ ואינם מאמינים בה, השיב לו הרב שך תשובה ניצחת - והיא על דרך שביארנו, כי אדרבא הרי כל זכות הקיום בארץ הקודש היא רק למי שמאמין בתורה ובבורא, ולהיפך אתם שאינכם שומרים תורה ומצוות באיזה זכות כבשתם את הארץ מיושביה הקודמים הלא אינכם יכולים לטעון טענת 'הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו' שהרי לדאבונינו אינכם מאמינים בתורה.

אמנם יש לציין שתשובה זו אכן יש בה כדי ללמוד ממנה עומק האמונה בבורא עולם, אך למעשה אף שומרי תורה ומצוות המאמינים בהשי"ת מושבעים ועומדים שלא לקחת ממשלה לעצמם, וכפי שהורה לנו מורה דרכינו רביה"ק מסאטמר זי"ע בדרכו הטהורה, והאיר לנו ההשקפה הנכונה בענין האיסור לקחת ממשלה בארצנו בזמן הגלות, עד יבוא גואלינו ויקבץ

חיזוק נפלא לעבודת הש"י מסדר הבריאה

ואיתא בשפת אמת (תרל"ט ד"ה המשך) בביאור הפסוקים "והארץ היתה תוהו וכו' יהי אור ויבדל" כו', שכמו שבסדר הבריאה תחילה היתה תוהו וכוהו וחושך ואחר כך אור וחושך משמשים בערבוביה, ורק אחר כך 'ויבדל אלוקים בין האור ובין החושך', כמו כן צריך שידע כל הבא בשערי עבודת הש"י, שהאדם הוא בבחינת עולם קטן, ויש לו ללמוד מסדר בריאת העולם, שלא יפול לבו עליו מרוב עירבוב הדעת שיש בהתחלת העבודה בכלל ובפרט כל דבר ודבר, כי כך צריך להיות בתחילה תוהו וכוהו, ואחר כך שמתגלה הארה אמיתית צריכין לראות להבדילו ולהפרישו מכל תערובת דבר רע כמו שאמר הכתוב 'ויבדל וכו' בין האור ובין החושך'.

הבדלה בין מעשי הרשעים לבין מעשי הצדיקים

הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל אשר כידוע לחם בעוז נגד המתפשרים שרצו לחלל כרם בית ה', ולהכניס שינויים בחינוך המסורה מדור דור, - ביאר הא דאיתא במדרש (בראשית רבה ד ו): למה אין כתיב ביום השני כי טוב, רבי חנינא אומר שבו נבראת מחלוקת, שנאמר (בראשית א ו) "ויהי מבדיל בין מים למים". והקשה דהרי גם ביום הראשון היתה ענין הבדלה כדכתיב (שם פסוק ד) "וירא אלוקים את האור כי טוב ויבדל אלוקים בין האור ובין החשך".

וביאר ר' יוסף חיים על פי דרכו, דביום הראשון היתה הבדלה בין אור לחושך, דהיינו בין מעשה הצדיקים הנקראים אור לבין מעשה הרשעים שהם בבחינת חושך, וכדאיתא במדרש (שם ג ה): 'ויבדל אלוקים בין האור ובין החושך בין מעשיהן של צדיקים למעשיהן של רשעים', ואכן במקום שהאור והחושך דהיינו

נדחינו ויעלנו לציון ברנה, וכמאמר חז"ל (כתובות קיא.) שהשביע הקב"ה את ישראל בשלוש שבועות, שלא יעלו בחומה, ולא ימרדו ישראל באומות וכו'.

רשעים וצדיקים משתמשים בעירובייה יפה וטובה היא הבדלה, ולכן שפיר נאמר בו כי טוב, אמנם ביום השני שהבדיל בין מים למים אשר שניהם שוים בדרגתן אין ראוי ההבדלה והמחלוקת אצלם, ולכן לא נאמר בו כי טוב.

אף ממעשיהם הטובים של הרשעים צריך הבדלה

ובביאור דברי המדרש הנ"ל ראיתי מהגאון ר' משה שטרנבוך שליט"א שהקשה דלכאורה מה בא להשמיענו הכתוב שהבדיל בין מעשיהן של צדיקים למעשיהן של רשעים, והרי היא מילתא דפשיטא שמעשי הצדיקים מובדלין ממעשי הרשעים, ורחוקים הם כרחוק מזרח ממערב, והרי הם מובדלין ועומדים, ומה שייד להבדיל בניהם.

ותירץ דמעשיהן של רשעים אין הכוונה על מעשה הרשע של הרשעים, שעל זה אין צריך להזהיר שיבדלו מהם ודבר פשוט הוא, אך דברי המדרש קאי על מעשים הטובים שהרשעים עושין לפעמים, ועל זה אמר הכתוב "ויבדל אלוקים בין האור ובין החושך" שהקב"ה הבוחן כליות ולב יודע ומכיר שאפילו מעשיהם הטובים של הרשעים אינם דומים למעשה הצדיקים כי אין מעשה הרשעים שלמים, ולכן צריך הבדלה ביניהם.



חובת הזהירות מבטלה המביאה לידי חטא

השי"ת ברא עולמו שיהיו הבריות טרודים ועסוקים ולא יבואו לידי חטא

'אשר ברא אלוקים לעשות' (בראשית ב ג) בשם הרה"ק מקוברין זי"ע מתאמרא בדרך מליצה, 'אשר ברא אלוקים לעשות' שהבורא יתברך ברא את העולם 'לעשות' שיהיו בני אדם טרודים ועסוקים בעשיה כדי שלא יבואו לידי שיעמום וחטא, שהוא הגורם הגדול להכשל בחטאים רח"ל.

ויסוד הדבר מפורש הוא במשנה (אבות פ"ב מ"ב) 'יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ שיגיעת שניהם משכחת עון, וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת עון'.

ובפירושו רבינו יונה (שם) [ב] שעל ידי היגיעה בתורה בד כבוד עם עסק המלאכה, ינצל האדם מיצר הרע, כי אין היצר הרע מתגבר אלא על מי שהולך בטל ופנוי מחכמה ומלאכה, על כן מזהיר התנא 'יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ שיגיעת שניהם משכחת עון', ולא יעמוד בטל לעולם פן יתענג ורם לבבו לשכוח את ה' אלוקיו כענין שנאמר (דברים לב טו) "וישמן ישרון ויבעט".

(ב) וז"ל: שיגיעת שניהם משכחת עון - כלומר מסיר יצר הרע כמו שנאמר (תהלים נא ז) "הן בעוון חוללתי ובחטא יחמתני אמי". שעל ידי שהוא יגע בתורה ובמלאכה לא ישלוט עליו יצר הרע, כי בכל עת אשר לא יהיה דשן ושמן לא יערב לו לעשות עבירות. לכן יעסוק בתורה שמתשת כחו של אדם, וגם במלאכתו לכדי חיותו ולא יעמד בטל לעולם פן יתענג ורם לבבו לשכח את ה' אלהיו כענין שנאמר (דברים לב טו) "וישמן ישרון ויבעט".

מחסדי השי"ת שיצטרך האדם לחפש אחר מזונו כדי שלא יחטא

וראה מה שכתב החובות הלבבות בשער הבטחון (פרק ג) דאלמלא היו בני אדם נצרכים לרדוף אחר מזונותיהם ולהביא טרף ביתם, היו ח"ו עסוקים ברדיפה אחר העבירות, והוא מחסדי השי"ת שיהיה האדם עסוק בעולמו להביא מחיתו וצרכי גופו, ולא יהיה לבו פנוי לחפש דברים אסורים ומיותרים, עיי"ש[ג].

ושמעתי בשם הגאון ר' מיכאל דוב ווייסמנדל זצ"ל, שהורה לאברך אחד שלא היה ביכולתו לעסוק בתורה בקביעות, שמוטב שיהפוך כל היום בגחלים עד אפיסת כוחותיו, כדי שלא ישאר לו זמן מיותר ויוכל לבוא לידי חטא. כי השיעמום חמורה מכל המידות הרעות, והוא אבי אבות כל החטאים.

המקבל עליו עול תורה שמור מן החטא ואין צריך לרדוף אחר פרנסתו

אמנם כבר אמרו חכמינו ז"ל והורו לנו בזה (אבות פ"ג מ"ה) 'כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ', כי כח התורה מבטלת

(ג) וזה לשונו: כי אילו לא הוצרך האדם לטרוח ולחזור ולסבב להבאת טרפו, היה בועט ורודף אחר העבירות, ולא היה משגיח על מה שהוא חייב בו על טובת האלהים עליו, כמו שכתוב (ישעיהו ה יב) "היה כנור ונבל תוף וחליל ויין משתיהם ואת פועל ה' לא יביטו ומעשה ידיו לא ראו, ואמר (דברים לב טו) "וישמון ישורון ויבעט שמנת עבית כשית ויטש אלוה עשהו".

ואמרו ז"ל: יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ שיגיעת שניהם משכחת עון וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת עון. וכל שכן מי שאין לו חלק באחת מהן ולא שם לבו על אחת מהן. והיה מחמלת הבורא יתעלה על האדם, שהטרידו בעניני עולמו ואחריתו להתעסק כל ימי חייו בזה, ולא יבקש מה שאינו צריך לו ולא יוכל להשיגו בשכלו, כמו עניני ההתחלה והתכלה, כמו שאמר החכם: גם את העולם נתן בלבם מבלי אשר לא ימצא האדם את המעשה אשר עשה האלהים מראש ועד סוף.

כוחו של יצר הרע, ובעוסקו בתורה בדרך של קבלת עול תורה, דהיינו שמוסר נפשו עליה, מובטח לו שיוכל להתגבר על יצרו ולא יבוא לידי חטא.

ובדאי תא בתפארת שלמה (בחקותי ד"ה והתהלכתי בתוכם) שמבאר טעם שיעבוד בני ישראל במצרים, ע"פ מאמר התנא 'יפה ת"ת עם דרך ארץ שיגיעת שניהם משכחת עון', וכיון שבמצרים עדיין לא היתה בידם כח התורה מכל שכן שהיו נצרכים להשתעבד תחת עול מצרים, אמנם מבאר שם בהמשך דבריו דכל זה הוא רק במי שיש בידו תלמוד תורה לחוד בלא קבלת עול התורה, אזי צריך לעסוק גם בדרך ארץ כדי שלא יבוא לידי חטא, אמנם המקבל עליו 'עול' תורה, דהיינו אם האדם מקבל עליו עול מלכות שמים, אין חשש שיגבה לבו ויבוא לידי חטא, ולכן מעבירין ממנו עול דרך ארץ והקב"ה ממציא לו פרנסתו, ומלאכתו נעשית על ידי אחרים, עיי"ש[ד].

(ד) וזה לשונו: ולדעתי אפשר שזה היתה כוונת הקב"ה שיעבדו ישראל למצרים שאז לא היה לישראל שום תורה, ואם עכשיו שיש לנו תורה ואדם עוסק בתורה אמרו שיפה תלמוד תורה עם דרך ארץ, מכל שכן אז שלא היה להם תורה ומה היו עושים, לכן הכביד עליהם עול השיעבוד.

אך כל זה אמרו בתלמוד תורה לחוד, אבל במקבל עליו עול תורה אמרו באבות (ג, ה) כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ. דלכאורה סותר משנה זו להמשנה הנ"ל שיפה ת"ת עם ד"א. אבל באמת יש חילוק בין הני תרי משניות שכאן אמר יפה ת"ת עם ד"א וכאן אמר המקבל עליו עול תורה, דהיינו אם האדם מקבל עליו עול מלכות שמים אזי אפילו אם יהיה לו כל טוב אינו אוכל יותר מדאי, וכמו שמצינו ברבינו הקדוש (גיטין נט.) שהיה לו תורה וגדולה במקום אחד ואעפ"כ אמר בשעת מיתתו (כתובות קד.) שלא נהנה אפילו באצבע קטנה, וכן מצינו כמה קדושים, וזה קאי עול תורה. דהיינו הקדושים שהקב"ה יודע אשר העשירות לא יזיק לו כלל. אזי אדרבא מעבירין ממנו עול דרך ארץ שהקב"ה ממציא לו פרנסתו ומלאכתו נעשית ע"י אחרים. אבל בכאן מיירי באדם שלומד תורה. ואם היה לו פרנסה בניקל היה רם לבבו מאחיו. בזה אמרו יפה ת"ת עם ד"א. ובזה יש ליתן טעם מה ששבט לוי היו בני חורין במצרים ולא היו עובדים כלל. שהם היו מקבלים עליהם עול מלכות שמים ועול התורה במצרים לכן היו מעבירים מהם עול דרך ארץ.

ולמעשה מפורש כן בדברי החובות הלכות (שם) [ה] שמי שמגביר כוח בעבודת השי"ת ובוועט ברע וכו', הקב"ה מסלק ממנו עול הפרנסה ויספק לו כל צרכיו בלי טורח ויגיעה.

וכבר דרשו חכמינו ז"ל (סנהדרין צט:): על מאמר הכתוב (איוב ה ז) "אדם לעמל יולד" זכה עמלו בתורה לא זכה עמלו בארץ אשרי מי שעמלו בתורה. והחכם עיניו בראשו לקבל עליו עמל התורה, ועל ידי זה יזכה למעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, וימנע ממנו יגיעות ועמילות בעניני הבלי העולם הזה.



(ה) וזה דבריו: ואם הוא מגביר עבודת האלהים ובוחר ביראתו ובוטח בו בעניני תורתו ועולמו, וסר מן הדברים המגונים וכוסף למדות הטובות, לא יבעט במנוחה ולא יטה אל השלוחה, ולא ישיאהו היצר ולא יפת בכשפי העולם, יסתלק מעליו טורח הגלגול והסבוב בהבאת טרפו, מפני הסתלקות שני הפנים הנזכרים מעליו: הבחינה והבעיטה בטובה, ויבואהו טרפו בלי טרח ובלו יגיעה, כפי ספוקו ומזונו, כמו שכתוב (משלי י א) "לא ירעיב ה' נפש צדיק".

ישראל תכלית הבריאה

גודל חיבתן של ישראל

בראשית ברא - פירש רש"י: אין המקרא הזה אומר אלא דרשני, כמו שדרשוהו רבותינו ז"ל בשביל התורה שנקראת "ראשית דרכו" (משלי ח כב), ובשביל ישראל שנקראו "ראשית תבואתו" (ירמיה ב ג).

הנה בהתבונן במאמר זה נראה עד כמה גדלה חיבתן של ישראל, שכל הבריאה כולה לא נבראה אלא בשביל מצוות ומעשים טובים שעושים בני ישראל בזה העולם.

ומזה גופא נוכח ללמוד עד כמה חשובה עבודתנו לפניו יתברך, וכמו שמוכח בשם החפץ חיים זי"ע, ביאור נפלא בדרך משל לסוחר העוסק בסחורה, הנה כפי גודל הסכום שהוציא על הסחורה לפי זה תוכל לדעת כמה רווח מצפה להרויח, ולמשל אם יוציא רק מאה דולר יבין כל בר דעת שאין מצפה להרויח הרבה, אמנם אם יוציא הסוחר אלפי זהובים טבין ותקילין, בידוע שמדובר כאן בעסק חובק מדינות, ובוודאי מצפה הוא להרויח מעסק זה סכומים אדירים והון רב.

והנמשל בזה, דהנה הקב"ה ברא עולמו בששת ימים והכין ופעל השמים ושמי השמים, גלגלים ומולות שמש וירח, הארץ וכל אשר עליה, הימים וכל אשר בהם, ובחסדו מחיה את כולם בכל עת ורגע, וכל זה לא עשה אלא בשביל ישראל. נמצינו למדים עד כמה גדולה וחביבה לפניו עבודת בני ישראל, אשר בשבילם פעל כל זאת, ובוודאי מעשיהם של ישראל כביכול שווים לפניו ית' עד אין לשער ואין לתאר.

הבריאה כולה משעובדת למעשי בני ישראל ונבראו רק בשבילם

נמצינו למדים שכל הבריאה כולה תלויה במעשיהם של ישראל, ולצורכם נבראו, כדי שיוכלו לעסוק בתורה הק' ולקיים מצוות השי"ת, ולדוגמא, כל אילני האתרוגים לא נבראו תחילה אלא כדי שעל ידם יעשו ישראל נחת רוח לבורא יתברך, ואין הכבשים מגדלים צמר רק כדי שיוכלו בני ישראל לקיים בהם מצוות ציצית, וכן על זה הדרך כל אשר על פני היקום משועבדים למעשיהם של העם הנבחר, ולא נבראו אלא לצוות לזה.

ובעין זה מובא בשם הגאון רבי אליהו לופיאן זצ"ל שביאר, שכל הבריאה כולה משועבדת למצוות התורה, וכל החמדות והרצונות שקיימים בבריאה, אינם אלא אמצעי והיכי תמצי שעל ידם יוכל האדם לקיים המצוות בזה העולם, וכגון כאשר הגנב מתעורר לבצע מעשה גניבה, אין הכוונה שבא לידי מעשה זה מפני שיש לו תאוות הגניבה והחמדה ונמצא שהחמדה גרמה לו לעבור על מצות 'לא תגנוב', אלא אדרבא ההיפך הוא הנכון, כלומר דכיון שהזהירה תורה 'לא תגנוב' על כן הוצרך להטביע בטבע האדם חמדה ותשוקה לממון הזולת, כדי שיוכל על ידי זה להתגבר ולקיים מצות התורה.

ובמו"ב בענין תאות האכילה ושתיה, לא כמו שחושבין העולם שהסיבה שבני אדם אוכלין ושותין היא מפני שנטבע בהם תאות האכילה, אלא אדרבא כיון שצוותה תורה קדושים תהיו וכו', על כן הוצרך להטביע כל התאוות והחמדות שבעולם, כדי שיתגברו בני ישראל ויעשו נחת רוח לבורא יתברך.

ובן כל מערכות שמים והארץ וטבעיות העולם והנבראים, הטביע הקב"ה בבריאה רק כדי שנטבעי הבריאה האלו, יוכלו לקיים כל מצוות התורה בכל פרטיה, וכל הבריאה כולה משועבדת למצוות התורה.

וזהו שאמרו רבותינו ז"ל 'בראשית' בשביל התורה שנקראת "ראשית דרכו" (משלי ח כב), ובשביל ישראל שנקראו "ראשית תבואתו" (ירמיה ב ג), כי הרי כל סדרי הבריאה על כל פרטיה ודקדוקיה, וכן כל הטבעים שהטביע הקב"ה בעולמו, כולם לא נבראו אלא בשביל שיוכלו בני ישראל לקיים את התורה.

